

י"ז באייר תשע"ח, 2.5.2018

גיליון מס' 608

פרשת בהר

עבודת חופשית

מאת מיכל אפרתי, עין הנצי"ב

פרשת בהר עוסקת בנושאים שונים אך קרובים. רובם של הנושאים בפרשה עוסקים בעבודות ושחרור:

- שמיטה - "שִׁבֹּת שְׁבִתוֹן יְהִי לְאָרֶץ" (ד)
- יובל - "וּקְרַאתֶם דְּרוֹר בְּאָרֶץ לְכָל יִשְׂרָאֵל יוֹבֵל הוּא תְהִי לְכֶם וְשִׁבְתֶּם אִישׁ אֶל אֲחֻזָּתוֹ וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ תִּשְׁבּוּ" (ז)
- שמיטה - "וּבְכָל אֶרֶץ אֲחֻזְתְּכֶם גְּאֵלָה תִּתְּנוּ לְאָרֶץ" (כד)
- גאולת קרקעות - "וַיֵּצֵא בַיָּבֵל וְשֵׁב לְאֲחֻזָּתוֹ" (כח)
- עבד עברי - "וַיֵּצֵא מֵעַמּוֹ הוּא וּבְנָיו עִמּוֹ וְשֵׁב אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ וְאֶל אֲחֻזַּת אֲבֹתָיו יָשׁוּב" (מא)
- "וְאִם לֹא יִגָּאֵל בְּאֵלָה וַיֵּצֵא בְּשַׁנַּת הַיָּבֵל הוּא וּבְנָיו עִמּוֹ" (נד)

מה הקשר של שני הפסוקים האחרונים העוסקים באיסור עבודה זרה, שבת וקדושת המקדש, לחלק הראשון של הפרשה? (ומסתבר שכנראה מסדר הפרקים גם חשב כך ולכן שם את שני הפסוקים הללו בפרק הבא, פרק כ"ו).

לקראת יום העצמאות יצא לי לדבר עם חברה שמלמדת גם היא במדרשה כלשהי, והגענו לדבר לנושא עצמאות ושיעבוד. בשלב מסוים אמרתי לה שלדעתי, התנועה הנפשית שעושה עבד נרצע זהה לזו שעושה אדם שמקבל עול מלכות שמיים. היא הזדעזעה קצת מההשוואה, אבל אני עדיין חושבת שיש דמיון רב בין שני המקרים. בשניהם אדם מקבל על עצמו עול אדנות של אחרים מרצונו החופשי. או במילים אחרות- הוא חופשי להשתעבד. ועם זאת, יש הבדל עצום בין שני המקרים הללו. במקרה של עבד נרצע הוא מקבל עליו את שלטונו של אדם אחר ובמקרה השני הוא מקבל עליו את שלטונו של בורא עולם, וזה ההבדל הגדול.

לדעתי זה בדיוק מה שהפרשה שלנו רוצה לומר. אמנם, עבד נרצע לא נמצא אצלנו בפרשה אלא בפרשת משפטים, אבל המסר דומה וגם רש"י, בעקבות המדרש, בפירושו שם מביא ראייה מהפסוקים אצלנו. וכך אומר רש"י בשמות, כא, פס' ו' ד"ה "וְנִרְצַע אֲדֹנָיו אֶת אֲזָנוֹ": ומה ראה אֶזֶן לִירְצַע מִכָּל שֵׁאֵר אֲבָרִים שֶׁבִּגְוֹף? אָמַר רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זְכַאִי, אֲזָן זֹאת שֶׁשֶׁמְעָה עַל הַר סִינַי 'לֹא תִגְנוּב' וְהִלֵּךְ וּגְנוּב, תִּרְצַע. וְאִם מוֹכֵר עֲצָמוֹ, אֲזָן שֶׁשֶׁמְעָה עַל הַר סִינַי 'כִּי לִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים' וְהִלֵּךְ וּקְנָה אֲדוֹן לְעֲצָמוֹ, תִּרְצַע.

במקום לקבל עליו את אדנותו של הקב"ה, הוא הלך והכפף את עצמו לאדם אחר וזה חטאו.

העיסוק בחופש והגבלת השעבוד בפרשה מגיע כולו, מהגישה שגורסת כי אין בעלות מוחלטת, למעט בעלות של ה'. למשל: הדרישה לשמוט את הקרקע ולהפקיר אותה לשנה אחת- "שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן יִהְיֶה לְאָרֶץ שַׁבַּת לָהּ" (כה, ד). האיסור במכירת קרקעות לעולם- "וְהָאָרֶץ לֹא תִמָּכַר לְצַמְתָּת כִּי לִי הָאָרֶץ כִּי גֵרִים וְתוֹשְׁבִים אַתֶּם עַמְדִי" (כה, כג). בעניין הריבית- "אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְתֵת לָכֶם אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים" (כה, לח). בחובה לשחרר את העבד העברי- "כִּי עֶבְדִי הֵם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יִמְכְרוּ מִמִּכְרַת עֶבֶד. לֹא תִרְדֶּה בּוֹ בְּפָרֶךְ וְיִרְאֶת מֵאֶלֶּהֶיךָ" (כה, מב-ג). ובגאולת העבדים ויציאתם ביובל- "כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֶבְדִי הֵם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם".

ולאחר כל הפסוקים הללו מגיע הפסוק בסוף, שאוסר על עבודת אלילים ושמדגיש את האמירה הזו:
כדי לעבוד את ה' באמת, צריך להיות חופשי ולדאוג גם לחופש של האחר.
להשתעבד או לשעבד (אדם או אדמה) זה כמו לעבוד עבודה זרה, כי זה לקבל אדנות של משהו שהוא לא הקב"ה.

עבד ה', הוא לעולם חופשי!

מיכל אפרתי. נשואה לשי ואמא לשלושה חמודים. גרה בקיבוץ עין הנצי"ב. יועצת
הלכה ומלמדת במדרשת עין הנצי"ב.

דף פרשת שבוע של הקיבוץ הדתי מופיע באתר הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il
כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il
ולרשום unsubscribe בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב unsubscribe בשורת הנושא.
תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il